

Yoksulluk

“Gelecek nesillere, başka insanların ihtiyaçlarına karşı kör ve sağır olan bencil bir Avrupa’yı miras bırakmamalıyız.”

Vaclav Havel

Yoksulluk günden güne artmakta olan ve tüm dünyayı ilgilendiren bir sorundur. Yoksulluğu genellikle Aşağı Sahara Afrika, Asya ve Latin Amerika gibi bölgelerle ilişkilendirme eğilimi içindedir, fakat yoksulluk Avrupa’da da milyonlarca insanı etkisi altına almaktadır. Avrupa Birliği’nde yaşayan 500 milyon insandan 70 milyonu yoksulluk sınırında yaşamaktadır (ki bu sınır bir ülkenin ortalama gelirinin % 60’ı olarak tanımlanır); 2,7 milyon insan ise evsizdir. İspanya’da, nüfusun % 20’si yoksulluk sınırının altında yaşamakta, % 4,5’i ise aşırı yoksullukla mücadele etmektedir. Britanya’da çocukların üçte biri yoksulluk içinde büyümektedir.

Geçiş dönemindeki yoksulluk

“(…) eski sosyalist ülkelerin neredeyse hepsinde geçiş dönemi esnasında yoksullukta artış yaşandı. Kaldı ki yoksulluk tam anlamıyla yeni bir olgu değildir ve bu durum sadece geçiş süreciyle bağlantılı değildir; yoksulluk Sovyetler Birliği’nde ve bölgede önceden de mevcuttu, fakat siyasi ve ideolojik sebeplerden dolayı kabul edilmiyordu. Yoksulluktan daha önceden etkilenmemiş olan fakat geçiş sürecinde etkilenen sosyal gruplardan biri kamu sektörü çalışanlarıdır. Bu kesim bu süreç içinde ücretlerinin ve yaşam standartlarının çarpıcı bir şekilde düşmeye başladığına şahit oldu.” UNDP, 2001

Dünyada yoksulluk

Zengin ülkelerde, yüz çocuğun birinden daha azı beş yaşına kadar yaşayamıyor, en yoksul ülkelerde ise çocukların beşte biri bu yaşa erişmeden ölüyor. Ayrıca, zengin ülkelerde beş yaşından küçük çocukların tümünün % 5’inden azı yetersiz beslenirken, yoksul ülkelerde bu oran % 50.” Dünya Bankası, 2000

İlgili etkinlikler

- Yoksulluğun yıldız falı, sayfa 145.
- İleri doğru bir adım at!, sayfa 217.
- Servet ve iktidar kapışması, sayfa 231.
- Nerede duruyorsunuz?, sayfa 254.

Yoksulluğun tanımı

Mutlak yoksulluk, hayatta kalmak için gereken asgari seviyeyi esas alır. Bu tanımla, asgari standardın altına düştüğü takdirde insanların “yoksul” sınıfına girecekleri varsayılır. En sık kullanılan ölçü gelir seviyesidir: bir insanın ya da ailenin gelir seviyesi, makul bir yaşam standardı için asgari ölçü olan belirli bir seviyenin altına düştüğünde, o kişi ya da ailenin yoksul olduğu kabul edilir.

Görelî yoksulluk, belli bir grubun statüsü, aynı çevre, topluluk ya da ülkede yaşayan diğer insanlarla ilişki kurularak tanımlanır ve ölçülür. Bunun sonucunda, gelişmiş dünyada yoksul olarak kabul edilen herhangi bir insan, daha az gelişmiş bir ülkede iyi durumda olduğu varsayılan bir insandan daha yüksek gelir seviyesine sahip olabilir. Yoksulluğun anlamı dünyanın her ülke ve bölgesinin alışkanlıkları, standartları ve değerlerine göre değişir. Bu durumda yoksulluğu şekillendiren algılar kültürel bir boyuta da sahiptir.

Günümüzde, birçok insan yoksulluğun, ille de bir ülkenin ekonomik büyümesine indirgenemeyeceğini kabul ediyor. Ekonomik büyüme yaşanan ülkelerde yoksulluk yok olmuyor. Örneğin Polonya’da ekonomik alanda büyük başarılar elde edilmiş olsa da yoksulluk seviyesi hâlâ çok yüksektir.

Yoksulluğun (parasal değer olarak) maddi boyutu yanında “zihinsel, siyasal, toplumsal ve diğer unsurlardan meydana gelen çok yönlü bir olgu olduğu” görüşü yaygın kabul görmektedir. Yoksulluğu alttan alta destekleyen unsurlar ekonomik, sosyal, siyasal ya da çevresel olabilir. Yoksulluğun birçok yüzü vardır: kentsel ya da kırsal olabilir, kalıcı ya da geçici bir durum olabilir. Bazı insanlar yaşamları boyunca yoksul olabilir, bazıları yoksullaşabilir, bazıları da yoksulluktan kurtulabilir. Yoksulluk durağan bir durum değildir.

Yoksullukla ilgili yukarıda aktarılanlar kadar önemli diğer bir nokta da “yoksulluğun kadınlaşmasıdır”. Bunun anlamı şudur: yoksullar arasında kadınlar ağırlıktadır, bu da diğer sebepler yanında yoksulluğun cinsiyetçi sonuçlarıyla ilişkilidir.

Yoksulluk ve insan hakları

Viyana’da toplanan Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda kabul edilen Viyana Bildirisi ve Eylem Programı (Haziran 1993) “yaygın hale gelmiş yoksulluk, insan haklarından ... özellikle de ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan... tam ve etkin bir şekilde faydalanılmasını engellemektedir” (Madde 14) demektedir.

Yoksulluğun ve sosyal dışlanmanın sonucu olarak yeterli tıbbi bakım, eğitim, eşitlik, barınak, vs. olanaklarının sağlanmaması kişisel ve siyasal haklara erişimi engeller. Bunun karşılığında insanların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını savunması engellenmiş olur. Bu durum insan haklarının bölünemez ve karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde olmasına çok açık bir örnektir.

Uluslararası Af Örgütü ve ekonomik, sosyal ve kültürel haklar

Uluslararası Af Örgütü’nün Ağustos 2001’de düzenlenen Uluslararası Konsey Toplantısı’nda örgütün yetki alanını çeşitli insan hakları üzerinde çalışabilecek şekilde genişletme kararı alındı. Örgüt artık sadece işkence karşıtlığı ve düşünce suçluları için değil aynı zamanda insanların siyasal ve kişisel haklardan ya da ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan faydalanmasına etki eden her türlü ayrımcılık karşıtlığı için çalışacak.

4 Aralık 1986 tarihli BM Genel Kurulu’nda benimsenen Kalkınma Hakkına Dair Bildiri yalnızca kalkınma hakkına dair kaleme alınmış ilk uluslararası aygıttır. Bu bildiri, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi’nde tanımlanan ikinci kuşak insan haklarıyla doğrudan ilişkilidir. Kalkınma kavramı, Bildirinin Başlangıç kısmında “Nüfusun tamamının ve bütün bireylerin aktif, serbest ve esaslı biçimde katılmasına dayanarak refahlarının sürekli olarak artmasını ve bundan meydana gelen menfaatlerin adil olarak dağıtılmasını amaçlayan uzun bir ekonomik, kültürel ve siyasal süreç” şeklinde tanımlanır. Aynı bildirinin 2. Maddesi “Birey, kalkınmanın temel öznesidir ve birey kalkınma hakkına faal olarak katılır ve bu haktan yararlanır” der.

“Ekonomik kalkınma insan ihtiyaçlarının tatmini için gereken maddi tabanı genişletir, fakat tatmin derecesi kaynakların insanlar arasında paylaşılmasına, fırsatların kullanılmasına ve dağıtılmasına ve özellikle istihdama bağlıdır.”

Moreira

Dördüncü Dünya Gençlik Hareketi

Dördüncü Dünya Hareketi’nin bir parçasıdır. Bu örgüt kendini yoksullukla mücadeleye adanmıştır.
www.atd-fourthworld.org

Önemli günler

17 Ekim

Uluslararası Yoksulluğun Yok Edilmesi Günü

5 Aralık

Uluslararası Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Gönüllüleri Günü

Yoksulluğu karşı dünya çapında verilen mücadelede devletler tarafından kabul edilen tüm belgelerin bir şeyleri değiştirebileceğine inanıyor musunuz?

Kopenhag Zirvesi olarak da bilinen 1995 Dünya Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde 185 ülke, temsilcileri aracılığıyla, mutlak yoksulluğu yok edeceklerine dair anlaşmaya vardı; bu amaç doğrultusunda somut plan ve teklifler kabul edildi. Hükümet ve devlet başkanları tarafından "Kopenhag + 6" olarak da bilinen bir bildiri ve eylem planı benimsendi. Eylül 2001'e gelindiğinde belirlenen amaçların hiçbirine tam anlamıyla erişilmediği anlaşıldı.

Mevcut uluslararası ve bölgesel aygıtların yoksullukla mücadeledeki etkisi çok sınırlı kaldı. Bunun bir sebebi bu aygıtların birçoğunun bu hakları mecbur kılan mekanizmaları kapsamaması. Bir başka sebep ise şöyle: son 50 yılda bir insan hakları çerçevesi geliştirme konusunda ilerleme kaydedilmiş olsa da ve uluslararası toplum, sürdürülebilir insani gelişimin insan haklarına saygı gösterilmeden mümkün olmayacağını anlamış olsa da bugün yoksulluk ve insan hakları arasında doğrudan bir bağlantı kurulabilmiş değil. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve iki İnsan Hakları Sözleşmesi'nin başlangıç metninde yokluktan muaf olma özgürlüğünden bahsedilir. İnsan hakları sözleşmeleri yeterli gıda, giyim ve barınma da dahil uygun bir yaşam standardı hakkında bahseder.

Avrupa Sosyal Şartı

Akit Taraflar, toplumsal dışlanma ve yoksulluğa karşı korunma hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;

- toplumsal dışlanma ve yoksulluk durumunda yaşayan ya da bu duruma düşme tehlikesinde olan kişilerin ve ailelerinin, özellikle istihdam, konut, eğitim, öğrenim, kültür ile sosyal ve tıbbi yardım olanaklarına fiilen ulaşmalarını teşvik edecek genel ve eşgüdümlü bir yaklaşım çerçevesinde önlemler almayı;
- bu önlemleri, uyarlanmasını sağlamak amacıyla gerektiğinde gözden geçirmeyi taahhüt ederler.

Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı, Madde 30

Son olarak

Yoksul insanlarla ilgili en sık rastlanan önyargı –tembel ve sorumsuz oldukları kastedilerek— kendileri istediği için bu durumda oldukları ya da fazla çalışmak istemedikleridir. Bu önyargı, durumlarından ötürü sadece yoksul insanların kendilerini sorumlu tutmak anlamına gelir; bu önyargı toplumun onlardan sorumlu olmaması gerektiğini ve toplumun onlar için hiçbir şey yapmayacağı fikrini içerir. Bu yaklaşım insan hakları kültürüne ters düşer, çünkü bu yaklaşım onurlu bir yaşam sürme ve haklardan faydalanma fırsatı elinden alınmış insanları görmezden gelir. Ayrıca bu önyargı, yoksulluğun olası sonuçlarıyla (değişen davranış kalıpları, uyuşturucu bağımlılığı, çalışma talebinin reddedilmesi, alkol tüketimi, vs.) yoksulluğun kökeninde yatan sebepleri artırır.

Yoksulluğu yok etmek için sadece acil ihtiyaçlarla ilgilenmek yerine bu olgunun kökeninde yatan sebeplerle yüzleşmemiz gerekir. Bunun yapılabilmesi için de devletler ve uluslararası örgütlerin köklü bir siyasal çaba içine girmesi gerekir. Zira yoksulluğun güçlü bir siyasi boyutu vardır.

"Yoksullukla mücadele, derinliği olan siyasi bir konudur. Birçok toplumda yoksulluk; iktidar, zenginlik ve fırsat dağılımındaki dengesizlikle yakın ilişki içindedir." *UNDP, 2001.*

Bu ifadeye katılıyor musunuz?

Milenyum Bildirgesi (Eylül 2000) ile birlikte dünya devletleri, yoksulluğun ortadan kaldırılması vaadinde bulundu. Bu kapsamda, günlük geliri 1 Amerikan dolarından az olan insanların sayısının 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltılması hedeflendi.

Yoksullukla ilgili bazı sosyal göstergeler: Doğu Avrupa'da işsizlik ve gençlik

Batıda olduğu gibi, gençler yetişkinlerden daha yüksek işsizlik oranına sahiptir. 1999 yılında Orta ve Doğu Avrupa'da ve Bağımsız Devletler Topluluğu'nda (27 ülke) 15-24 yaş arasındaki genç sayısı 65 milyon idi. Genç nüfus toplamının % 27'si (18 milyon) ne okumakta ne de çalışmaktaydı. 18 ülkede yaşayan gençler arasındaki ortalama işsizlik oranı % 30 idi; bu oran genel işsizlik oranının iki katı idi. Gençler arasında görülen işsizlik özellikle Güneydoğu Avrupa'da (Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya'da % 71, eski Yugoslavya'da % 61 ve Bulgaristan'da % 35), Kafkasya'da (Azerbaycan'da % 46, Gürcistan'da % 27) ve Orta Asya'da (Kırgızistan'da % 37, Tacikistan'da % 33) hayli yüksektir. ⁴³

Yoksullukla mücadeleye yönelik ulusal planlar

Moldova'da yaşayan çocukların içinde bulunduğu kötü durum rahatsızlık verici boyuttadır. Birçok ailenin başlıca gelir kaynağı, sınırlı miktardaki çocuk ödeneğidir. Son yıllarda yoksul ailelerin çocuklarının beslenme standardında bir kötüleşme görüldü. Bunun çocukların sağlıkları ve zihinsel gelişimleri üzerinde zararlı etkileri oluyor. Sonuç olarak, hükümet çocuk yoksulluğuyla mücadele etmek için özel bir program geliştirmeye karar verdi. Bu program ülkenin Kısa Vadeli Yoksulluğu Yok Etme Programı'nın bir parçasıdır. Bu girişim, hem kimsesiz ve engelli çocuklar için hem de yoksul ailelerin çocukları için bir sosyal bakım sistemi kurmayı amaçlayan bir dizi tedbir önerisinde bulunur. ⁴⁴

Referanslar

Bilan économique et social 2000, *le Monde, Fransa, Édition 2001.*

Choices for the poor, *United Nations Development Programme, New York, 2001.*

Human Development Report 2001, *United Nations Development Programme, New York, 2001.*

Moreira, C, Eradication of poverty in the world: an assessment on the threshold of the year 2000, *Social Watch, www.socwatch.org.uy, Uruguay, 2000.*

Pettiti, L, Meyer-Bisch, P., "Human rights and extreme poverty", *Human Rights, New Dimensions and Challenges, Ed. J. Symonides, UNESCO, Paris, 1998, s. 157-176.*

Report of the experts seminar on human rights and extreme poverty, 7-10 February 2001, *E/CN.4/2001/54/Add.1, United Nations Commission on Human Rights, Cenevre, Mart 2001.*

The dimensions of poverty, *Social Watch, www.socwatch.org.uy, Uruguay, 1997.*

"Young people in changing societies", *Regional Monitoring Reports, No 7, Florence: UNICEF Innocenti Research Center, 2000.*

